

oud nieuws

Uitgegeven door de historische vereniging van Krimpen aan de Lek 'Crempene'

nr.30, oktober 2022

Beste Crempenaren,

Voor u ligt alweer de vierde en tevens laatste nieuwsbrief van dit jaar.

Sinds 2019 is dit het eerste jaar dat we weer een 'normaal' verenigingsjaar hebben kunnen draaien. We hebben de voorjaarsbijeenkomst gehad en de exposities in zowel de bieb als de HOP-vitrine konden weer worden bezocht. Ook de vrijdagmiddag-bijeenkomsten hebben weer plaatsgevonden.

De Open Monumentendag was dit jaar een groot succes, met maar liefst 125 bezoekers in het pompgebouw bij de watertoren en 225 in de Bolnes-loods (Zeppelinloods).

De excursie, de eerste sinds 2018, ging naar Oudewater. Met 30 deelnemers hebben we een boottocht met gids gemaakt (de paraplu kon niet worden gemist). Ook bezochten we het Touwmuseum. Uiteraard werd de middag traditioneel beëindigd met koffie en appeltaart. Oudewater bleek een intiem stadje (één der oudste van Holland) met goed bewaarde en gerestaureerde gevels, meest 17e eeuws, staande langs een lieflijk grachtje, dat dwars door het stadje loopt.

Bijzonder is nog te vermelden dat Krimpen met Oudewater een stukje geschiedenis deelt. De Spaanse troepen die in de 80-jarige oorlog op 7 augustus 1575 Oudewater plunderden, uitmoorden en in brand staken waren dezelfde die enkele weken later op 31 augustus bij ons een groot gedeelte van het dorp in de as legden.

Het thema van deze nieuwsbrief werd ingegeven door de Coronapandemie. In de berichtgeving daarover werd af en toe teruggerepen naar een vorige pandemie, ruim 100 jaar geleden, de Spaanse griep. Henk Hofwegen heeft zich daar eens in verdiept en zichzelf de vraag gesteld of die griep destijds ook in Krimpen heeft toegeslagen. Het resultaat van zijn zoektocht treft u hieronder aan. De bijdrage die onze 'huis-genealoog' Jan Kees Wepster aan dit verhaal heeft geleverd mag niet onvermeld blijven.

Wij wensen u veel leesplezier en hopelijk tot ziens op onze najaarsbijeenkomst van 30 november a.s.

Namens het bestuur, Hans Dekker, voorzitter.

De Spaanse Griep door Henk Hofwegen.

Inleiding

Anders dan de naam doet vermoeden ligt de oorsprong van de Spaanse griep niet in Spanje. Hoe zat het dan wel? Begin 1918, als de Eerste Wereldoorlog nog in volle gang is, heeft Amerika de kant van de geallieerden gekozen en is begonnen met het opzetten van een enorme legermacht onder andere in Funston Kansas waar 30.000 mannen worden opgeleid. Op 4 maart 1918 ontbreken daar de eerste mannen op het ochtendappel. In de loop van de dag moeten al een honderdtal mannen verstek laten gaan. Ze vertonen allemaal dezelfde symptomen van griep: hoge koorts, spierpijn en een hardnekkige hoest. Een van de aannames is, dat het griepvirus afkomstig is van een Amerikaans pluimveebedrijf. Binnen korte tijd werd duidelijk dat het Amerikaanse leger werd getroffen door een massale griepaanval. Het virus greep snel om zich heen. Elke week raakten 10.000 mannen besmet. Vanwege het lage aantal overlijdens maakt men zich niet al te veel zorgen. Hoewel de epidemie in alle hevigheid woedt komen er geen maatregelen om het aantal besmettingen in te dammen. De prioriteit ligt bij het troepentransport over zee richting Europa, dat eind maart begint. De geallieerden hebben de Amerikaanse hulp van 4.000.000 soldaten dringend nodig. Voor dit troepentransport zijn veel routes nodig. De troepen komen gelijktijdig aan in Liverpool, Bordeaux, Brest en Marseille. Tijdens het transport van acht dagen breidt het aantal besmettingen zich uit. Vele mannen worden ziek, maar ze herstellen vrij snel. Omdat de troepen zich verder door Frankrijk verplaatsen reist het griepvirus met hen mee. Het virus wordt in Frankrijk het eerst waargenomen bij havens en langs de spoorlijnen richting het front. Door omhelzen en handen schudden verspreid het virus zich onder de bevolking. Begin april lanceren de Duitsers een groot offensief. Om dit te pareren, worden in versneld tempo Amerikaanse troepen naar het front gestuurd. Omdat dit gebeurt in overbeladen konvoien, onder slechte hygiënische omstandigheden, kan het virus zich aan het front verder verspreiden onder de Franse, Britse en zelfs ook onder de Duitse soldaten. Onder druk van de militaire censuur wordt er in de pers geen melding gemaakt van de griep epidemie. In het neutrale Spanje, waar de pers veel vrijer is in de berichtgeving, wordt wel melding gemaakt van de griep epidemie die inmiddels ook, via seizoenarbeiders uit Frankrijk, Spanje heeft bereikt en zich vanuit het noorden via het uitgebreide spoorwegnet over het land verspreidt. Omdat de pers in Spanje er voor het eerst openlijk over bericht wordt de ziekte de 'Spaanse griep' genoemd. Vanaf eind mei wordt er in de oorlogvoerende landen summier over de Spaanse griep bericht. De berichten gaan over de problemen in Spanje. In Frankrijk wordt gemeld dat het een ziekte is die de Fransen amper treft. De Franse militaire rapporten laten echter een andere werkelijkheid zien. Deze maken melding van veel ziektegevallen van wat de Fransen de 'elfde ziekte' noemen. Ook militaire rapporten van de andere oorlogvoerende landen geven aan dat de ziekte inmiddels ook invloed heeft op de inzetbaarheid van marine en landmacht, waardoor bepaalde militaire operaties niet door kunnen gaan. Naar buiten toe meldt de legerleiding dat er geen probleem is. Om het moreel hoog te houden worden de soldaten niet geïnformeerd of gewaarschuwd.

Via gerepatrieerde Britse soldaten komt het virus ook in Zuid-Engeland terecht. Via de havensteden in het noorden gaat het door de aanvoer van Amerikaanse troepen inmiddels ook van kwaad tot erger. Een arts in Manchester benadrukt het belang van preventie en raadt aan goed de handen te wassen en afstand te houden. Om dit te illustreren worden er door de Britse gezondheidsdienst zelfs instructiefilmpjes van gemaakt. Aan het front verhinderen de oorlogsinspanningen preventieve maatregelen. Het terugtrekkende Duitse leger zorgt ook voor verspreiding van het virus onder de Duitse bevolking en al snel worden in een aantal Duitse steden de eerste overlijdens gemeld.

Door de betere weersomstandigheden in het voorjaar en de zomer neemt het aantal griepgevallen sterk af. Echter door mutatie van het virus ontstaat er in de zomer van 1918 een veel gevaarlijkere variant die snel om zich heen grijpt. De ziekte verandert van een epidemie in een pandemie door overbevolking in de steden, het ontbreken van preventieve maatregelen en een adequate behandeling, alsmede door wereldwijd transport

van voedsel, oorlogsmaterieel, grondstoffen en troepen. Tijdens deze tweede golf nemen de ziekteverschijnselen in hevigheid toe en vallen er veel meer dodelijke slachtoffers. Omdat men nu de ernst van de situatie wel inziet worden wereldwijd preventieve maatregelen genomen, die vergelijkbaar zijn met de huidige maatregelen, om de verspreiding van het coronavirus in te dammen. Het aantal besmettingen neemt geleidelijk af.

Op 11 november 1918 eindigt de eerste wereldoorlog. De feestelijkheden in het kader van het einde van de oorlog, waarbij grote mensenmassa's op de been zijn, geven het virus de gelegenheid voor het ontstaan van een derde golf die ook wereldwijd weer veel slachtoffers eist.

In de zomer van 1919 dooft het virus na 18 maanden uit door de ontstane groepsimmunititeit. Naar schatting eiste het virus wereldwijd 50-100 miljoen slachtoffers met in Nederland naar schatting 38.000 doden.

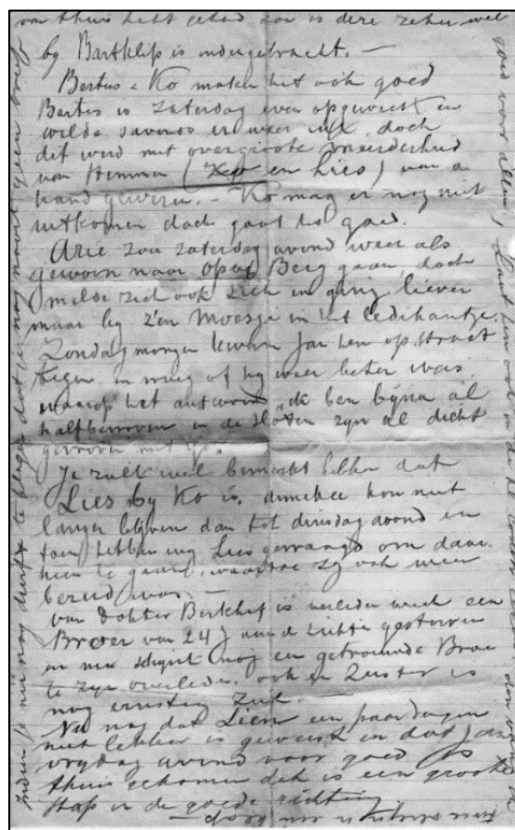
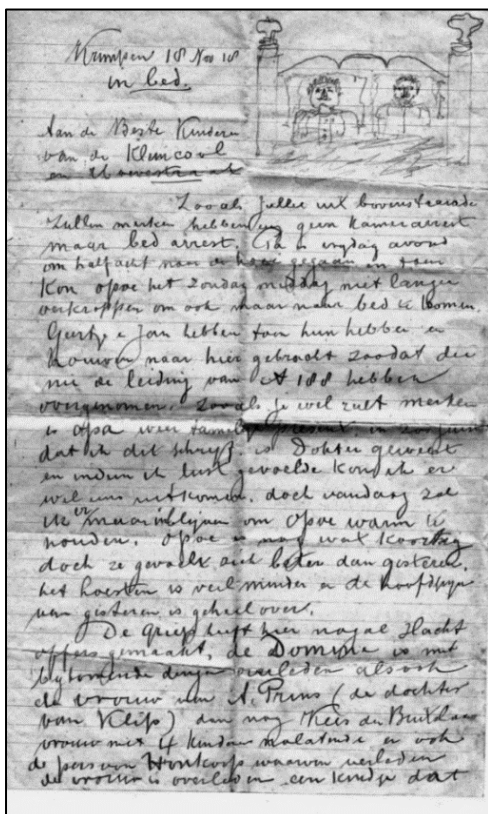
Militair hospitaal tijdens de Spaanse Griep

foto: National Museum of Health and Medicine, Armed Forces Institute of Pathology, Washington, D.C., United States

De Spaanse Griep in Krimpen aan de Lek

Dat ook de bevolking van Krimpen aan de Lek tijdens de tweede en derde golf niet gespaard bleef blijkt uit onderstaande brief van 18 november 1918.

De letterlijke tekst van de brief.

De getallen achter de namen worden gebruikt om in de **Toelichting op de brief** nader aan te geven wie die betreffende personen waren.

Krimpen 18 Nov 18 in bed.

Aan de Beste Kinderen(1)(2)(3) van de Kleincool en Hoestraat(4).

Zoals jullie uit bovenstaande zullen merken hebben wij geen kamerarrest maar bed arrest Pa is vrijdag avond om half acht naar de kooi gegaan en toen kon opoe het zondag middag niet langer verkroppen om ook maar naar bed te komen.

Geertje en Jan(5) hebben toen hun hebben en houwen naar hier gebracht zoodat die nu de leiding van A188 hebben overgenomen. Zoals je wel zult merken is opa weer tamelijk present en zoo juist dat ik dit schrijf is Dokter geweest en indien ik lust gevoelde kon ik er wel eens uitkomen, doch vandaag zal ik er maar inblijven om opoe warm te houden. Opoe is nog wat koortsig doch ze voelt zich beter dan gisteren, het hoesten is veel minder ende hoofdpijn van gisteren is geheel over.

De griep heeft hier nogal slachtoffers gemaakt, de Domine(6) is met bijkomende dingen overleden alsook de vrouw van A. Prins (de dochter van Klip)(7) dan nog Kees den Buitelaar(8) vrouw met 4 kinderen nalatende en ook de persoon Honcoop(9) waarvan verleden [jaar, red.] de vrouw is overleden en een kindje(10) dat bij Bart Klip is ondergebracht.

Bertus en Ko(11) maken het ook goed. Bertus is zaterdag even op geweest en wilde 's avonds er weer uit, doch dit werd met overgrote meerderheid van stemmen (Ko en Lies)(12) van de hand gewezen. Ko mag er nog niet uitkomen doch gaat het goed.

Arie zou zaterdag avond weer als gewoon naar opoe Berg(13) gaan, doch melde zich ook ziek en ging liever maar bij z'en moesje in het ledikantje. Zondagmorgen kwam Jan(14) hem op straat tegen en vroeg of hij weer beter was, waarop het antwoord "ik ben bijna al halfbevoren en de sloten zijn al dichtgevroren met ijs".

Je zult wel bemerkt hebben dat Lies bij Ko is, Annekee(15) kon niet langer blijven dan tot dinsdag avond en toen hebben wij Lies gevraagd om daarheen te gaan, waartoe zij ook weer bereid was.

Van Dokter Berkhof(16) is verleden week een broer van 24 j aan de ziekte gestorven en nu schijnt nog een getrouwde Broer te zijn overleden, ook een Zuster is nog ernstig ziek.

Nu nog dat Lien(17) een paar dagen niet lekker is geweest en dat Jan(18) vrijdagavond voor goed is thuis gekomen dat is een groote stap in de goede richting.

Indien je nu nog durft te klagen dat je nog nooit geen brief van thuis hebt gehad dan is deze zeker wel goed voor allen, laat hem ook in de Kl. Coolstr. lezen dan vang ik twee vliegen in een klap.

Deze brief is met potlood geschreven door Jan Verhoeff (geboren te Krimpen a/d Lek op 1 september 1853, overleden te Krimpen a/d Lek op 29 januari 1931)

Jan Verhoeff trouwde met Jacoba van Brandwijk te Krimpen a/d Lek op 1 november 1876.

Jacoba van Brandwijk, geboren te Krimpen a/d Lek, 21 februari 1852, overleden te Krimpen a/d Lek, 2 januari 1926

Jan Verhoeff en Jacoba van Brandwijk woonden in een eigen huis, gelegen aan de Lek. Het was het middelste gedeelte van een oorspronkelijk groot huis dat tot drie vrijstaande huizen was verbouwd. Het adres: Rijdsdijk 16, Krimpen a/d Lek. Hun zoon Jan heeft daar tot in de zestiger jaren gewoond totdat het huis gesloopt moest worden omdat de dijk op Deltahoogte werd gebracht.

Jan Verhoeff en Jacoba van Brandwijk zijn de ouders van Aaltje Jeannette Verhoeff en tevens de ouders Cornelis Willem Verhoeff.

Toelichting op de brief.

(1) Gijsbertha Verhoef (1890-1956) en haar man Adrianus Smits (1887-1957) woonden in 1918 in de Hoestraat 32b te Rotterdam.

(2) Aaltje Jeannette Verhoeff (1879-1960) en haar man Kornelius Smit (1881-1965) woonden in 1918 in de Klein-Coolstraat 33 te Rotterdam.

(3) De ouders van de (bovengenoemde) Beste Kinderen zijn:

Pa Jan (Jan-1) Verhoeff (1853-1931) en (opoe) Jacoba van Brandwijk (1852-1926)

Zie onderstaande foto's.

(4) Klein-Coolstraat en Hoestraat zijn nog bestaande straten in Rotterdam ten noorden van het Centraal Station.

(5) Geertje en Jan zijn:

Zoon Jan (Jan-2) Verhoeff (1891-1972) en zijn vrouw Maria Geertje de Vlaming (1890-1958).

(6) Op 16 november 1918 overleed te Krimpen aan de Lek Jacob Dijkshoorn, oud 34 jaar, van beroep predikant, geboren te Delft.

Ongehuwd. Zoon van Arie Dijkshoorn en Mensje van der Rooij.

(7) Adrianus Prins geboren 26 juni 1886 te Nieuw-Lekkerland, zoon van Nicolaas Prins en Bastiaantje Swank trouwde op 12 februari 1913 te Krimpen aan de Lek met Catharina Cornelia Klip, geboren 9 november 1888 te Krimpen aan de Lek, dochter van Aart Klip en Cornelia Simonis, overleed op 18 november 1918 ('des voormiddags te acht ure') te Krimpen aan de Lek. De informatie in de brief was dus 'vers van de pers' want ook de brief is van 18 november 1918.

(8) Cornelis (Kees) den Buitelaar overleed op 45 jarige leeftijd op 15 november 1918 te Krimpen aan de Lek, zoon van Jan den Buitelaar en Willempje Eerland.

Kees was getrouwd met Trijntje van der Pijl.

(9) Op 10 november 1918 overleed Cornelis Honkoop te Krimpen aan de Lek, oud 28 jaar. Geboren te Stolwijk en wonende te Nieuw-Lekkerland. Weduwnaar van Wilmina van der Graaf, overleden 11 januari 1917 te Nieuw-Lekkerland. Zijn vader Leendert Honkoop was al overleden en zijn moeder Lijntje Gouwens woonde in Krimpen aan de Lek.

(10) Neeltje den Boer overleed op 7 november 1918 te Krimpen aan de Lek. Zij was elf maanden oud. Geboren te Krimpen aan de Lek. Dochter van Arie den Boer (overleden) en van Adriana Streef. Dit is mogelijk het kindje dat bij Bart Klip was ondergebracht.

(11) Bertus en Ko zijn Bertus van den Berg (1886-1970) die op 17 augustus 1911 huwde met de dochter van Jan-1 Jacoba Johanna Verhoeff (1886-1961). Bertus van den Berg was directeur bij Houthandel Boogaardt.

(12) Ko en Lies zijn de onder (11) genoemde Jacoba Johanna Verhoeff en haar schoonmoeder Cornelia Lijdia van den Berg-Drapers

(13) Arie is Arie van den Berg, geboren 22 september 1912 en zoon van Bertus en Ko. Opoe Berg zal oma C.L. van den Berg-Drapers zijn.

(14) Jan kwam Arie tegen. Jan-2 en Arie van den Berg.

(15) Annekee is Anna Cornelia Kortland (1868-1969) gehuwd met M.A.G. Staat (1869-1940). Annekee (opoe Staat) was pleegmoeder van P. Verhoeff-Overgaauw gehuwd met C.W. Verhoeff (zie ook 17)

(16) Op 11 november 1918 overleed Jan Jacobus van den Berkhof te Utrecht, oud 24 jaar, de broer van dokter Berkhof

Op 17 november 1918 overleed Dirk Johan van der Berkhof te Utrecht, oud 30 jaar, de andere broer van dokter Berkhof.

Op 30 januari 1949 overleed Gerardus Paulus van den Berkhof te Rotterdam, oud 57 jaar, beroep bij overlijden kinderarts.

Deze 3 overledenen hebben dezelfde ouders. De laatste is dus de dokter Berkhof van Krimpen aan de Lek.

(17) Lien is Paulina Overgaauw die op 1 april 1920 trouwde met Cornelis Willem (Kees) Verhoeff.

(18) Welke Jan 'voor goed is thuisgekomen' is onbekend.

Teunis Mak

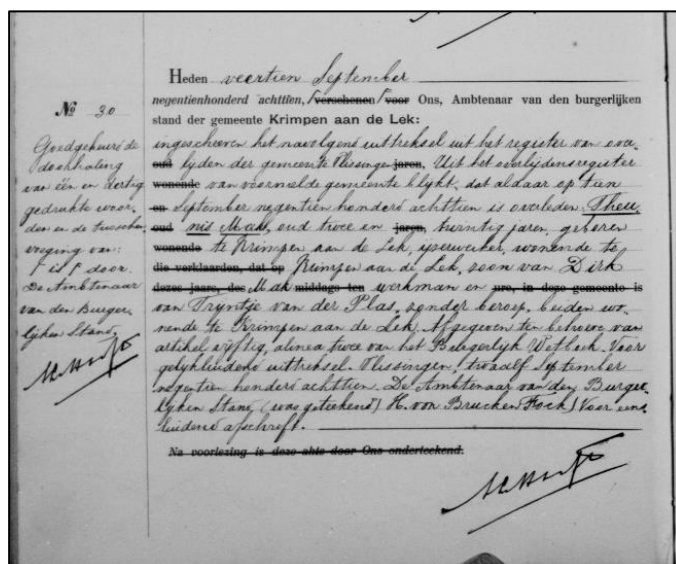
Een ander slachtoffer uit Krimpen aan de Lek van de Spaanse Griep was Teunis Mak.

Teunis Mak was in 1918 gemobiliseerd bij de marine in Vlissingen alwaar hij ziek werd. Ondanks de liefdevolle verzorging in het rooms-katholieke Sint Joseph ziekenhuis overleed hij te Vlissingen op 10 september 1918 aan de Spaanse Griep.

Teunis Mak was de zoon van Dirk Mak, geboren op 17-12-1860 te Krimpen a/d Lek, werkman overleden op 12-04-1918 te Krimpen a/d Lek en Trijntje van der Plas geboren op 31-08-1862 te Ridderkerk, overleden op 18-01-1942 te Lekkerkerk. Het echtpaar Mak kreeg 11 kinderen waarvan er vier, waaronder Teunis, de volwassen leeftijd bereikten.

Teunis Mak

Overlijdensakte

Bronnen:

- Familiearchief en correspondentie familie van der Heij-Boon.
- Familiearchief familie van Wijngaarden.
- Stamboomonderzoek Jan Kees Wepster.
- Laura Spinney: De Spaanse griep 2018, uitgave de Arbeiderspers 2018. ISBN 9789029519465.
- La Grippe Espagnole, la Grande Tueuse. Paul Le Grouyer en Lucie Pastor, documentaire uitgezonden op Canvas 30-11-2021.

Boekjes van Onno de Jong

Van Onno de Jong ontvingen wij twee, door hemzelf uitgegeven, boekjes. Onno woont in Maastricht en is op deze manier nog zeer betrokken bij zijn geboortedorp Krimpen aan de Lek.

Boekje 1: Onno de Jong, *De Zaag 1973-1977* (Maastricht 2020), uitgegeven in eigen beheer, 30 blz.

In dit 30 pagina's tellend boekje geeft Onno de Jong ons in zwart-wit foto's een indruk van zijn leven op De Zaag tussen 1973 en 1977. Zelf zegt hij hierover: *'Op de Zaag nr. 2 in Krimpen aan de Lek ben ik op 14 januari 1955 geboren en heb daar mijn hele jeugd gewoond. Hoe bijzonder die plek is om op te groeien ben ik me pas veel later gaan realiseren. Nu kijk ik met verwondering terug. Dit boekje heeft niet als doel een herkenbaar beeld te schetsen van hoe De zaag er toen uitzag. Via de foto's, die ik tussen 1973 en 1977 op De Zaag heb gemaakt met mijn eerste spiegelreflexcamera (een Praktica), probeer ik iets van de sfeer terug te halen. Als een ode aan die tijd en die plek'*.

Sfeervol zijn de foto's zeker en door de toelichting die Onno bij een aantal foto's heeft geschreven wordt het verhaal alleen maar sfeervoller. Dit komt heel duidelijk tot uiting op een foto genomen in de richting van de (toen nog enkele) Van Brienoordbrug waarop het contrast tussen natuur en industrie is vastgelegd. Of op de foto van een eenzame wandelaar op de horizon onder dreigende wolken. Hoewel het niet de bedoeling was van de fotograaf een herkenbaar beeld te schetsen van hoe De Zaag er toen uitzag zal het beeld van de sloopschepen in de Bakkerskil u toch wel bekend voorkomen.

Pakt u daar dan ook gerust onze uitgaven van 'Oud Nieuws' over De Zaag nog eens bij. Het is zeer de moeite waard dit boekje te bekijken.

Boekje 2: Wim de Jong, *Athletiek op de Zaag* (Maastricht 2022), uitgegeven in eigen beheer, 30 blz.

Een deel van het fotoalbum van zijn vader Wim de Jong heeft Onno uitgebracht in boekvorm. Het is een kopie van het album dat Wim de Jong (1923-2011) tijdens de oorlogsjaren heeft gemaakt over de oprichting en de hoogtijdagen van de atletiekvereniging Sparta in Krimpen aan de Lek. Hij was medeoprichter, bestuurslid, wedstrijdsecretaris en één van de betere hardlopers. De accommodatie was gelegen op de Zaag. Het boekje staat vol met foto's over de periode 1941-1946, foto's van wedstrijden in wijde omgeving. Afgesloten wordt met een krantenartikel uit de IJssel-en Lekstreek 29 februari 1952. Hierin wordt verslag gedaan van een gesprek met Wim de Jong in het Olympische jaar 1952.

Wilt u de boekjes inzien, dat kan. Ze zijn in het archief in de Dertienhuizen te bewonderen, donderdagochtend van 10.30 u. tot 12.30 u. Op een andere tijd kan ook, maak een afspraak crempene@gmail.com

Even voorstellen

Mijn naam is Trudy van Florestein-Schouten. Ik ben al enige jaren lid van de Historische Vereniging en sinds dit voorjaar lid van het bestuur.

Dankzij mijn ouders ben ik al van kleins af aan actief in het verenigingsleven. Zo hielp ik als kind als er iets georganiseerd werd door mannenkoor Internos, de Foto en Filmclub of de Plattelandsvrouwen en later zelfstandig als bestuurslid van de peuterspeelzaal 't Krielhok en de watersportvereniging De Lek.

Als geboren Krimpenaar ben ik geïnteresseerd in de geschiedenis van ons dorp en wil er graag aan bijdragen om ons culturele erfgoed te behouden voor volgende generaties en nieuwe bewoners van ons dorp. Het is natuurlijk ook gewoon gezellig om hieraan met elkaar samen te werken!

Vrijwilligers gevraagd

We zijn druk bezig met een nieuwe website en daarnaast eventueel een beeldbank. Wie wil hierover meedenken of helpen met het invoeren van gegevens? Meld u aan bij de secretaris crempene@ziggo.nl

Mededelingen:

- Vanaf oktober is weer een nieuwe expositie in de HOP te zien. Dit keer over de muziek- en zangverenigingen zoals de gestopte koren Mannenkoor Internos, Gemengde Zangvereniging Krimpen aan de Lek, Seniorenkoor Zang en Vriendschap. Ook de bestaande muziekvereniging Crescendo en gemengde zangvereniging Soli Deo Gloria komen aan bod. Kom herinneringen ophalen van oktober tot en met december in de bibliotheek in het Cultuurhuis, De Markt 201.
- Het Historisch Café in de bibliotheek van het Cultuurhuis is iedere 1e vrijdagmiddag van de maand van 14.00 tot 16.00 uur geopend voor al uw vragen over de geschiedenis van Krimpen aan de Lek. Of kom gewoon gezellig eens een keer langs.
- We hebben weer mee met de RaboclubSupport meegedaan. We ontvingen 10 oktober een cheque van € 251,07. Iedereen bedankt voor uw stem.
- De najaarsbijeenkomst is op **30 november 2022**. Met de lezing 'Het ontstaan van de Krimpenerwaard' door Paul in 't Veld van de Stichting Archeologie Krimpenerwaard (SAK)

Heeft u de bijdrage over 2022 al betaald? U kunt € 13,50 overmaken op onze bankrekening: NL11RABO0335776221 t.n.v. Historische Vereniging Crempene

COLOFON

Oud Nieuws wordt uitgegeven door de historische vereniging van Krimpen aan de Lek 'Crempene'

Redactie en opmaak: Gijs en Elsa Moerkerken

Correctoren: Jan Kees Wepster, Bert van den Herik

Secretariaat: Annetje Ockerstraat 19
2931PJ Krimpen aan de Lek

Tel: 0180-523769

e-mail: crempene@ziggo.nl

website:

www.historischeverenigingcrempene.nl

facebook: www.facebook.com/historischeverenigingcrempene